

УДК 342.82

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ІСПАНІЇ ТА ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Рибалко Т.Ф.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена розгляду особливості закріплення та функціонування виборчої системи Іспанії. Проводиться аналіз чинної нормативно-правової бази щодо виборчої процедури та окреслюються основні переваги та недоліки у порівнянні з іншими країнами. Зроблено висновок про необхідність узгодження правових позицій щодо функціонування даної виборчої системи.

Ключові слова: виборча система, вибори, Іспанія, виборчий процес, пропорційна система.

Постановка проблеми. Виборчі системи в країнах Європи складалися різного часу, видозмінювались, відображаючи особливості історичного розвитку кожної з них. І все ж існують певні відмінності між країнами в регламентації виборчої процедури.

На сьогоднішній день вибори є невід'ємним елементом суспільно-політичного життя у більшості держав. Від їх характеру багато в чому залежить ступінь демократизму політичного режиму. Обмеження принципу виборності представницьких органів, введення необґрунтованих виборчих цензів, фальсифікації результатів голосування, як правило, означають перехід до авторитарних методів здійснення влади.

У сучасних демократичних державах вибори представляють собою основну форму волевиявлення населення, форму реалізації народного суверенітету як одного з основних конституційних принципів.

Іспанська виборча система має загальний режим, діючий для всієї держави, і регіональні закони про вибори, які регулюють проведення виборів. Треба зауважити, що останнім часом з'явилися дискусії щодо можливості внесення деяких змін до виборчої системи, що стосуються прийняття системи відкритих списків та створення одномандатних виборчих округів. Однак представляється малоймовірним, що в складному контексті політики і виборів в Іспанії переваги інших систем компенсують труднощі, які можуть виникнути, особливо щодо одномандатних виборчих округів, про які знають усі політичні кола [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на тривале існування та особливості виборчого законодавства Іспанії, його положення розглядалися переважно у наукових працях А.Г. Орлова, Б.А. Страшуна, В.І. Лафітського, Н.А. Мяловицької, Е.П. Борзової, О.А. Фісуна та ін. Однак існує необхідність стислого узагальнення надбань науки з цього питання в сукупності з аналізом нормативно-правової бази. У роботах вищеперерахованих вчених прослідковується аналіз виборчої системи в Іспанії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У дослідженні більш детально проаналізовані особливості виборчої системи Іспанії та детально окреслені основні недоліки.

Постановка завдання. Проведення комплексного аналізу виборчого законодавства Іспанії і з'ясування його особливостей, переваг та недоліків у порівнянні з іншими країнами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «виборча система» вживається у двох значеннях – широкому і вузькому. Виборча система в широкому значенні – це весь процес формування виборчих органів державної влади і органів місцевого самоврядування, включаючи організацію та проведення виборів, а також визначення їх результатів і відповідний розподіл депутатських мандатів. Поняття «виборча система» у вузькому значенні охоплює лише частину змісту поняття «виборчої системи» у широкому значенні і означає певний спосіб підбиття підсумків голосування та їх оцінки [2].

Загальний режим виборчої системи в Іспанії діє для всієї держави, і регіональні закони про вибори, які регулюють проведення виборів в кожному з 17 іспанських автономних громад, а також закони про вибори для двох автономних міст. Загальні вибори, на яких обирають політичний склад З'їзду депутатів та Сенату, повністю регулюються Органічним законом «Загальна виборча система», затвердженим в 1985 році і з поправками в 2011 році, що застосовувалися протягом періоду політичного переходу [4; 10].

Законодавча влада в Іспанії представлена двопалатним парламентом – Генеральні кортеси, який розробляє і приймає закони, що підлягають затвердженню королем, контролює діяльність уряду.

Кортеси складаються з двох палат: конгресу депутатів (Congreso de los Diputados) і сенату (Senado). Конгрес депутатів складається не менш як із 300, але не більш як з 400 депутатів (нинішній склад – 350 депутатів), які обираються населенням загальним прямим і таємним голосуванням за системою пропорційного представництва терміном на 4 роки. Сенат являє собою палату територіального представництва, обирається вільним, прямим і таємним голосуванням на 4 роки (нинішній склад – 208 сенаторів).

Треба зауважити, що останнім часом з'явилися дискусії серед політиків та науковців щодо можливості внесення деяких змін до виборчої системи, що стосуються прийняття системи відкритих списків та створення одномандатних виборчих округів. Однак представляється малоймовірним, що в складному контексті політики і виборів в Іспанії переваги інших систем компенсують труднощі, які можуть виникнути, особливо щодо одномандатних виборчих округів, про які знають усі політичні кола.

В Іспанії використовується так званий закон Д'Ондта, який є системою пропорційного розрахунку, створеної в кінці XIX століття бельгійським юристом Віктором Д'Ондта. На додаток до Іспанії він використовується багатьма іншими країнами, такими як Аргентина, Франція, Бельгія, Фінляндія, Ірландія, Ізраїль або Японія [1].

Виборчий закон – це досить непросте питання, тому його маніпуляції в політичному дискурсі дуже прості. Щоб зрозуміти це краще, треба виділити чотири аспекти, які становлять іспанські правила для загальних виборів: закриті партійні списки, провінція як територіальна демаркація виборчих округів (мається 52 виборчі округи, 50 провінцій та два заморських міста), мінімум 3% голосів в кожному виборчому окрузі, щоб отримати місце в Конгресі, і строго критикований метод Д'Ондта для пропорційного розподілу місць в парламенті. Закриті партійні списки означають, що коли виборець обирає бюлетень, він обирає готовий партійний список, де кандидати і їх порядок визначаються лідерами партії [8].

Оскільки при розподілі місць враховуються результати кожної провінції, а партійні списки також різні, то фактично в Іспанії проводиться 52 загальних виборів для кожного законодавчого органу, а не тільки для одного. Остаточний розподіл голосів на місця проводиться в кожному виборчому окрузі з використанням пропорційного методу. Сторони, які мають більше 3% дійсних голосів, розподіляються в лінію від більшої до меншої кількості голосів, і їх результати поділяються на послідовні коефіцієнти. Крісла розподіляються за найвищими значеннями в порядку зменшення [6].

При цьому справедливість іспанської виборчої системи полягає в тому, що вона є політично функціональною (в рамках іспанського суспільства) і легітимною, яку вона поступово набула в усіх численних виборчих процесах, організованих в двадцятирічний період існування. Ніяка політична сила будь-якого переконання ніколи не піднімала питання щодо шахрайства, а порушення, про які скаржилися, завжди були незначними.

Глибока переконаність тих, хто розробив іспанське виборче законодавство, що будь-яка виборча система, яка теоретично може вважатися кращою в світі, на практиці може бути недосконалою. Якщо процедури його застосування залишають за собою право на маніпулювання в таких важливих етапах, як складання списків виборців, реєстрація кандидатур, підрахунок голосів і багато інших, як технічні, так і адміністративні, які безпосередньо впливають на демократичну справедливість виборчого процесу.

Незважаючи на постійну популяризацію формули Віктора Д'Ондта, розширеність виборчого процесу фактично є головним корінням демократичного дисбалансу в Іспанії. Потрібно виділити основні 3 аспекти, які впливають на дане явище в іспанській виборчій системі:

- Оскільки 102 з 350 місць Конгресу порівну розподіляються між виборчими округами (крім Сеути та Меліли, які тільки один), незалежно від їхнього населення, не всі голоси громадян мають однакову вагу. У демографічно більших провінціях партії потребують більшої кількості голосів, щоб отримати одне місце; в менш густонаселених

провінціях, для прийняття кандидата в Конгрес партія буде брати менше голосів. Тому на практиці мешканці густонаселених регіонів матимуть лише частку прийняття рішень своїх співвітчизників з більш ізольованих територій, вони матимуть менше одного голосу.

- Пропорційна система, яка генерує непропорційність між голосами та розподілом місць. Усі виборчі системи є більш-менш «непропорційними», оскільки кількість голосів не обов'язково співвідноситься з кількістю місць у Палаті. Проте, найменший з виборчих дільниць розподілу, тим вище дисфункція, просто тому, що не буде достатньої кількості місць для всіх політичних сил із значним сегментом електорату, який буде представлений. Якщо 4 учасники отримають достатню кількість виборців, але є тільки 3 місця, то не має значення кількість виборців, які поклалися на четвертого представника, вони не отримають голоси. Це також є перевагою для політичних сил, які мають гарну підтримку серед виборців в певних регіонах.

- Система була розроблена, щоб більш точно відобразити розбіжності інтересів мешканців кожної із іспанських територій. За допомогою цього початкового підходу важко виправдати використання закритих партійних списків, де громадяни не можуть обирати кандидатів, яких вони хочуть мати як представників. Перевага цієї мети полягає в тому, що це може забезпечити кращу державну стратегію, оскільки сторони можуть включити в свої списки фахівців різних сфер суспільного життя або представників меншин [6; 7].

Щоб уникнути подібних ризиків, як в Конституції, так і в першому проекті Закону про вибори (Органічний закон загального виборчого права), Закон про вибори вважався підрозділом конституційного права. Було встановлено легалістичний підхід, який дає максимальні гарантії і стримуючі суб'єктивні тлумачення, що не дозволяють виконавчій владі диктувати правила, які можуть привести до можливих маніпуляцій на будь-якому етапі виборчого процесу [10; 2].

Тому в Іспанії в силу цієї спрямованості уряд або адміністрація в ширшому сенсі, не мають законних повноважень регулювати або вводити положення, що впливають на виборчі правила. Виконавча влада просто може затвердити декрет, який оголошує початок виборчого процесу. З тих пір, як була розроблена Конституція, виконавча влада і адміністрація зіграли винятково важливу роль і є всього лише організаторами виборчого процесу. І хоча виборча система принципово не змінилася, дана передумова включена в іспанську виборчу культуру.

Слід також зазначити, що концепція іспанського закону про вибори, оскільки його прийняття в якості конституційного права, є підрозділом і, як зазначено в його преамбулі, відповідає за «необхідність розглядати на єдиній і глобальній основі» всі аспекти виборчого процесу. У Західній Європі немає прикладів таких моделей, де Закон або Виборчий кодекс є спільною нормативною базою, яка повинна супроводжуватися або доповнюватися іншими законами, або сукупністю законів, або указом, правилами, циркулярами тощо, що походить від виконавчої влади. Однак, іспанський парламент в той час виключив вико-

ристання будь-якої застарілої моделі виборчого законодавства в якості довідкового матеріалу і вирішив включити всі положення в один і той же текст, щоб він був функціональним і послідовним, чітко і коротко написаний. У цьому сенсі Закон про вибори являє собою посібник з процедурою, в якому впорядкованим чином застосовуються не тільки конституційні принципи, що регулюють виборчу систему, але і точні положення, терміни їх виконання, які повинні регулювати контроль, фінансування, управління та будь-який виборчий процес, беручи до уваги також їх різну класифікацію (парламентські, місцеві і інші вибори) [4; 3].

Висновок. На основі викладеного матеріалу, можна зробити висновок, що в далекому минулому для виборчої системи Іспанії залишились такі негативні явища, як маргіналізація цілих про-

шарків населення, маніпуляція думкою виборців, шахрайство, фальсифікації і т. д. Протягом трьох десятиріч іспанська виборча система, її правова база не стояли на місці, а розвивалася, вбираючи позитивні елементи як національної, так і зарубіжної виборчої практики. Сучасна Іспанія має легітимні демократичні інститути організації виборів не тільки на загальнодержавному рівні, а також на регіональному та місцевому. Треба визнати, що система має ряд недоліків, що проявляються у диспропорції у частині територіального представництва, що зумовлено недосконалістю адміністративно-територіального поділу.

Перспектива подальших досліджень цього питання надалі дасть змогу зробити ретельний науковий аналіз окремих елементів виборчого права в Іспанії, які в подальшому можуть бути застосовані для вдосконалення виборчих процедур в Україні.

Список літератури:

1. Монтеро Х. Выборчі системи в Іспанії: Розробка [Електронний ресурс] бб/ Х. Монтеро, Ф. Лерра, М. Торкаль // Reis. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ehu.eus/documents/1457190/1764019/Llera,%20Montero+y+Torcal+-+1992+-+sistema+electoral+espa%C3%B1a.pdf>.
2. М'яловицька Н. Выборчі системи: досвід європейських держав [Електронний ресурс] / Ніна М'яловицька // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_1/visnik_st_14.pdf.
3. Фісун О.А. Дослідження найбільш поширених у світі пропорційних виборчих систем і перспектив їх запровадження у національне державотворення та правотворення: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / О.А. Фісун. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua/book/Harkiv/index.htm>.
4. Асторкія М. Испанская избирательная система – историческая катастрофа [Електронний ресурс] / Мария Асторкія. – Режим доступу до ресурсу: http://www.globaladvocacy.com/spanish_electoral_system.html.
5. Борзова Е. Политическая и избирательная системы Испании [Електронний ресурс] / Елена Борзова // Политические и избирательные системы государств Европы, Средиземноморья и России. Том 3. Учебное пособие. – Режим доступу до ресурсу: <https://culture.wikireading.ru/68729>.
6. Мануэль Л. Испанская избирательная система. Описание и предложения об изменениях [Електронний ресурс] / Лусия Мануэль. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pensamientocritico.org/manllu0508.html>.
7. Сивопляс А.В. Конституционно-правовые проблемы функционирования политических партий в Испании [Електронний ресурс] / А.В. Сивопляс // Вестник ВГУ. Серия: Право. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/pravo/2016/04/2016-04-03.pdf>.
8. Современные избирательные системы. Вып. 3: Испания, США, Финляндия, Япония / А.Г. Орлов, В.И. Лафитский, И.А. Ракитская, Т.О. Кузнецова; Науч. ред. А.В. Иванченко, В.И. Лафитский. – М.: РЦОИТ: Типография «Новости», 2009. – 448 с.
9. Страшун Б.А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Том 3. Особенная часть. Страны Европы. [Електронний ресурс] / Б.А. Страшун. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <http://jurisprudence.club/konstitutsionnoe-uchebnik/izbiratelnyie-prava-56465.html>.
10. Organic Law 5/1985, General Electoral Regime, June 19 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo5-1985.html.

Рыбалко Т.Ф.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО ЗАКРЕПЛЕНИЯ ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ИСПАНИИ И ЕЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

Аннотация

Статья посвящена рассмотрению особенности закрепления и функционирования избирательной системы Испании. Проводится анализ действующей нормативно-правовой базы по избирательной процедуре и определяются основные преимущества и недостатки по сравнению с другими странами. Сделан вывод о необходимости согласования правовых позиций по функционированию данной избирательной системы.

Ключевые слова: избирательная система, выборы, Испания, избирательный процесс, пропорциональная система.

Rybalko T.F.

Yaroslav Mudryi National Law University

PECULIARITIES OF LEGAL ENFORCEMENT OF THE ELECTION SYSTEM OF SPAIN AND ITS FUNCTIONING

Summary

The article is devoted to consideration of peculiarities of securing and functioning of Spanish electoral system. Analysis of the current electoral procedure regulatory framework is conducted. Main advantages and disadvantages are compared with other countries. A conclusion is drawn on the need to harmonize legal positions on electoral system functioning.

Keywords: electoral system, elections, Spain, electoral process, proportional system.